

ВЯРАТА В БОГА ОСНОВА НА ХРИСТИЯНСКАТА ЕТИКА

6. Основания за вярата в Бога

Знае се, че всяка идеология, политическа система или религия създават своя ценностна система, свои принципи и норми на поведение, собствени правила на морал и етика. Ето защо ние говорим например за ценностна система на будизма, на мохамеданството, ценностна система на робовладелческия строй и капитализма. От недалечното минало ни е добре познат т.нар. „морален кодекс на строителя на комунизма“. С демократизацията, техническото развитие и глобализацията все повече намалява влиянието на свръхестественния авторитет във формирането на дадена ценностна система. Причината не е в това, че този авторитет е престанал да съществува, а че човекът го замества със себе си. Така историята създава великите диктатори (Хитлер, Ленин, Сталин, Мао, Хомейни, Чаушеску и др.), които детронираха свръхестественото, създадоха идеологии, изработиха си свои ценностни системи и задължително ги наложиха за изпълнение от милиони хора. Рухнаха диктаторите, рухна идеологията, рухна ценностната им система...

Ценностната система на християнството обаче, към която се отнася и християнската етика, има своите корени в една-единствена Личност - **Богочовека Иисус Христос**. Ето защо личността на Христа, Неговото учение и Неговата ценностна система са абсолютно неделими неща. Поради това вярата в Бога, т.е. вярата в Иисуса Христа, е основата, фундаментът на християнската етика.

Причини за обосноваване на вярата в Бога

Днес срещаме хора, които оценяват положително някои християнски добродетели, дори са готови и да се съобразяват с тях, но да вярват в Бога, да вярват в Христа, това те считат за ненаучно, отживяло, старомодно, израз на невежество и т.н.

Ето защо в следващите няколко урока ние сме задължени да отделим особено внимание на принципния въпрос за вярата в Бога, доказателства за съществуването на Бога, както и да разгледаме Библията в светлината на класическите и съвременните научни постижения. Ще резюмираме някои от основанията ни за

1. Християнската етика извежда своите принципи от вярата в Бога. Без тази вяра в Богочовека Христос е невъзможно да се говори за съществуване на християнска етика. Вярата в Бога и християнската етика са неделими, **вярата в Бога е основата на етиката**. Не приемаме ли вярата, ние нямаме право да претендираме и за ценностните изяви на тази вяра - етиката.

2. Историята с право характеризира последното столетие с три най-съществени показателя: експанзия на човешкото познание и технически прогрес, широкомащабно разпространение на безбожието, материализма и суеверието, несравнимо нарастване на природните и социалните катаклизми.

В цяла една общественно-политическа система (комунистическата система) атеизмът бе приет за официална държавна идеология. Тази система приемаше религията като „фантастично отражение на външните сили“, като „отражение на безсилието“, като „един от видовете духовно потисничество“. И естествено беше за Ленин да твърди, че

„религията постепенно изгубва своето влияние върху общественото съзнание ... и окончателно ще отмре". Пророчеството на този идеолог на комунизма не се сбъдна. Напротив - той завърши живота си по най-чудовищен начин в агонията на телесна деструкция, агресивно умопомрачение и суеверие... Ето защо в началото на това пособие ние сме задължени да обосновем въпроса за вярата в Бога, въпроса за **съществуването на Бога**.

3. Вечният въпрос за произхода на живота, както и за целта и смисъла на човешкия живот е в абсолютна пряка зависимост от отговора на въпроса за съществуването на Бога. Ние ще поставим **библейския възглед за Сътворението в светлината на науката**, за да видим дали той не ѝ противоречи.

4. Друго едно основание, което особено ни задължава да се занимаем с въпроса за вярата в Бога, са **нравствените проблеми**, които лавинообразно заливат нашата страна. Разбира се, че различни политически и неправителствени организации полагат немалко усилия да се борят срещу нарастващата престъпност, проституция, наркомания, търговия с хора и т.н. Но за съжаление всички тези усилия на обществото са насочени само срещу симптомите, срещу външната изява на едно многолико зло, чиито корени трябва да се търсят в начина на мисленето и нравствената безпомощност на цели поколения. **Най-добрият начин да се помогне на една личност**, за да преодолее дадена своя слабост, е да се предложи на тази личност нов начин на мислене, нов начин на живот, нова ценностна система. Историята е показала, че християнската вяра е довела до коренен обрат в мисълта и начина на живот на милиони, пренасочвайки ги от злото към доброто.

5. Един от основните проблеми за обезценяването на нравствените стойности в обществото е неприемането на един висшестоящ авторитет. Създават се собствени норми и мащаби на поведение, които обикновено са изменчиви и се адаптират към многообразните тенденции на епохата, модата, интересите и физиологичните възрастови закономерности на индивида.

Ние просто сме задължени да отговорим на въпроса: **Може ли изобщо да има нравствени ценности без висшестоящ авторитет (Бог)**, в когото трябва да се вярва?

6. Вярата в Бога, както и безбожието са въпроси от съдбоносно значение. Смисълът на човешкия живот, загадката на битието могат да бъдат разрешени единствено по два начина и тези начини взаимно се изключват. **Първият** е мирогледът на безбожието. **Вторият** е мирогледът на вярата. Среден път, компромис, т.нар. златна среда, няма. Или има Бог, или няма Бог. Или вярваме, или не вярваме. Полувяра, малко вяра, суеверие или „от време на време" вяра - всичко това е безсмислица, самозалъгване или в най-добрия случай успокоение на съвестта. Въпросът за Бога просто не може да бъде отминат. Всеки човек рано или късно трябва да се справи с него. Разрешението на този личен въпрос не може да бъде плод само на възпитание, задължение, незаинтересованост или пък диктатура. Решението на този личен въпрос е преди всичко решение на волята на отделния човек. В края на краищата всеки разумен човек, всеки нормално мислещ човек има правото и трябва да се самоопредели в това отношение.

7. Напълно сме съгласни с известния руски учен проф. Марциновски, който, пишейки по същата тема, казва следното: „Не пиша, за да защитавам или оправдавам вярата в

Бога. Подобна мисъл би била безумие. Пиша, за да защитавам **човешкото достойнство**. В името на човешкото достойнство трябва не да се оправдае, а да се обоснове вярата в Бога."

Защо има безбожие?

Причините за атеизма у хората са твърде многообразни и специфични. Ние ще ги обобщим в следните няколко точки:

1. За мнозина прогресът на **науката и техниката** означава стеснение на сферата на вярата. Тези хора считат, че науката се развива за сметка на вярата в Бога. С други думи, те казват, че науката води към неверие, колкото повече се развива науката, толкова повече ставаме безбожни. Диалектическият материализъм твърди, че с усъвършенстването на науката вярата ще изчезне. Всички онези, които мислят така, забравят обаче, че най-великите представители на науката са били и са дълбоко вярващи хора. А как да си обясним факта, че над 80 процента от населението на света са религиозни хора? Явно е, че предсказанието на марксизма се оказва лъжливо.

2. Неверието много често се свързва с **провиненията на представителите на религията**. Вярно е, че църковните служители и водачи правят грешки, вършат престъпления, като по този начин отблъскват хората от вярата. Вярно е, че много религии не издържат на напора на съвременния начин на живот на обществото - затварят се в себе си и стават неспособни да предадат на света онова, в което може би вярват. А да не говорим за компромисите и криворазбраната толерантност, които цели вероизповедания превръщат в своя официална доктрина.

Наивно е да мислим, че служителите на религиите са създали вярата в Бога, за да печелят или да се облагодетелстват. Все едно да приемем, че собствениците на ресторанти са открили глада, хотелиерите са измислили съня, а кръчмарите са създали алкохолизма, търговците на наркотици - наркоманията, за да печелят. Не е правилно да се вади заключение за същността на една идеология от поведението на служителите на тази идеология. А и в коя ли религия или политическа система няма личности, които опорочават доктрината и стратегията ѝ? Светът гъмжи от корупция, облечена в мантията на благородни и демократични обществено-политически формации. Но никой не оспорва положителното в тези формации, религии или политически системи.

3. Често изтъквана причина за липсата на вяра в Бога е **атеистичната система** и политическите диктатури, в които цели поколения са родени и израснали. Като се има предвид пълният монопол на такива системи в областта на образованието, както и във всички сфери на обществения живот, е ясно, че практически е много трудно човек да получи информация за вярата в Бога, а да не говорим за възпитание в това отношение. Нито семейството, нито училището, нито университетът, нито обществените организации и нито църквата за съжаление бяха в състояние да информират младото поколение за вярата в Бога. А за тези, които се осмеляваха да сторят това, имаше специални места, в които години наред трябваше против волята си да пребивават или пък те биваха просто ликвидирани. Християнската църква и другите вероизповедания дадоха не малко мъченици за вярата през време на комунизма...

Но ето, системата рухна и днес се предоставя възможността човек да получи информация и по отношение на вярата в Бога. Родените и израснали в атеизма поколения днес имат свободата да се запознаят и правото сами да се ориентират по този жизненоважен въпрос. Човек по природа е изключително адаптивно и пластично същество. Да се оправдава настоящото състояние с наслоенията на миналото, това означава, че човек продължава да носи хомота на рухналата диктатура и сам не желае да запълни вакуума в себе си.

4. Нерядко като причина за безверието се изтъкват **обстоятелствата на ежедневието**: динамичен и бурен живот, икономически проблеми, социална несигурност, борба за преживяване, липса на просвета в това отношение. А нашето младо поколение е подложено и на огромното влияние на нахлуващите „ценности“ на западния начин на живот - тютюнопушене, алкохолизъм, наркомания, проституция, погрешно разбрана свобода на личността, свободни сексуални взаимоотношения, сектантство, лъжеучения, апатия, безотговорност, агресивност, арогантност, груб материализъм, престъпност и пр. Всичко това навлиза много бързо в битата на младия човек и започва приоритетно и бързо да формира неговия начин на мислене и естествено след това .. и на действие. Този процес се катализира до голяма степен и от безразличието и дори бездушието на голяма част от обществото към тези жизненоважни проблеми на младото поколение.

Поради тези причини с право си поставяме въпроса: Къде трябва да бъде мястото на вярата в Бога в такова едно общество?

Освен че природата е пестелива със своите ценности, то тя и не търпи празно пространство в себе си. Вакуумът в ценностната система на личността много бързо се изпълва със заместител. Съгласно закона за „най-малкото съпротивление“ такъв заместител са най-често гореспоменатите „ценностни“ феномени на една кривообразна свобода и злоупотреба със самия себе си.

Единственият отговор в случая гласи: „**Липсващата или деградираща личността ценностна система трябва да се замести с нова такава**“. Смятаме, че предлаганото пособие по християнска етика би могло да помогне на младия човек да преосмисли някои от своите ценности.

7. Доказателства За съществуването на Бога

Една от агенциите за изследване на общественото мнение в България даде през месец септември 2002 г. следната статистика относно религиозната принадлежност на българина: 74,2 на сто християни, 17,2 на сто мохамедани, 7,7 на сто атеисти и 0,9 на сто други вероизповедания.

В световен мащаб (2001 г.) статистиката показва следното: 32,7 на сто християни, 17,3 на сто мюсюлмани, 16,6 на сто атеисти, 13,3 на сто хиндуисти, 6,3 на сто будисти, 13,8 на сто други религии. Тази статистика показва следната приблизителна картина: вярващи в Бога 83,4 на сто и 16,6 на сто атеисти.

Тази статистика ни дава основание да направим много важната констатация, че религията е всемирно явление. Това е и първото от доказателствата за съществуването на Бога.

1. Всеобщност на религията

Религията е безспорен, всеобхватен и всемирнен факт. Тя може да е изопачена, наситена със суеверия и заблуди. Човекът винаги е проявявал влечение към свръхестественото, изразяващо се във вяра, предписания, норми на живот, външни религиозни форми, свещени предмети и обреди - свойства, характерни за всяка една религия. Забележително е, че най-старите паметници на човешката култура са свързани с религията на тогавашните човеци (гробници, могили, култови принадлежности и пр.). Навред, където са отивали пътешественици, те винаги са намирали човеци, изповядващи някаква религия. Свойството на човека да бъде религиозен е потвърден от науката факт. Няма исторически паметници, които да свидетелстват за т.нар. от марксизма „дорелигиозно състояние на човешката раса“. Всичко това ни дава основание да направим следните заключения:

- А. Религията не е привнесена в обществото, а се корени в човешката душа.
- Б. Религията предполага задължително вяра в нещо свръхестествено (Бог, Аллах, Брама, Заратустра и т.н.), към което се стреми човек.
- В. Религията е вроден духовен инстинкт у човека, реализиращ се в комуникация между субект (човек) и обект (свръхестествено). Степента на комуникация (религиозност) зависи от способността на човека да отразява свойствата на свръхестественото. Едни са по-религиозни, други не, трети атеисти, а четвърти - фанатици. Съществуването на хора без музикален слух не означава, че не съществува чудната хармония на музиката. Съществуването на незрящи хора не означава, че не съществува Слънцето.
- Г. Глупаво е да се мисли, че човек сам си е създал идеята за бога, когато е бил в първична степен на развитие („получовек“) или пък от страх към природните явления. В такъв случай е логично да се очаква, че след като човек е достигнал такава съвършена форма на развитие и властва над много природни явления, трябва да няма и помен от религиозно чувство. Действителността напълно опровергава тази наивна еволюционистична теория.

Великият руски писател Толстой разказва за едно момиче, което било сляпо и глухонямо по рождение. Чрез пипане го научили да чете и да пише. Когато учителката му обяснила, че има Бог, то отвърнало, че всякога знаело това, само дето не знаело как се нарича Той.

2. Стигаме до Първопричината

Законът за причинно-следствената зависимост доказва съществуването на ПЪРВОПРИЧИНА. Древногръцкият философ Левкип формулира тази проста истина така: „Никога не възниква нещо без причина. Всичко си има определено основание и става по необходимост“. Така той потвърждава универсалния природен и обществен закон - „няма нищо без причина“. Диалектическият материализъм не отрича този закон, а го формулира чрез своите категории (време, пространство, причинност и пр.). Човек притежава вродения стремеж в себе си да търси причинната връзка между явленията и събитията. И това е един много съществен белег, който го отличава от животинския

свят. Животното не познава причинно-следствена зависимост. То реагира на околния свят чрез вродения инстинкт и придобития рефлекс.

Явленията и законите във Вселената се причиняват от съответни природни сили. Човешкото познание и опит са възможни единствено чрез познаването на причинноследствените зависимости между явленията и закономерностите в природата. Това познаване е в основата на прогреса на науката и техниката. От всичко това следва един-единствен и изключително важен извод: **няма следствие без причина**. Съгласно законите на елементарната логика и на класическата философия всяка причина се явява същевременно следствие от друга причина, като по този начин се стига в края на краищата до една Първопричина, от която произлизат всички останали причинно-следствени връзки.

Изразено на по-елементарен език, всичко това означава:

Едно произведение на изкуството трябва да има свой създател.

Една компютърна програма трябва да има свой програмист.

Един закон трябва да има свой законодател.

Една литературна творба трябва да има свой автор.

Една красива сграда трябва да има свой архитект и строител.

Едно занаятчийско произведение трябва да има свой майстор.

Този списък може да се продължи и да стане много дълъг. Но тук ще спрем, за да зададем три закономерни и напълно справедливи въпроса:

Вселената като необятно творение не трябва ли да има свой Творец?

Животът като уникален феномен не трябва ли да има свой Създател?

Природните закони не би ли трябвало да имат свой Законодател?

Наивно и глупаво е да се мисли, че един компютър трябва да има свой производител, а необятната Вселена със своите закони и човекът като неин венец са се самосъздали или просто са плод на случайност. Голяма доза невежество и малограмотност се съдържа в атеистичния израз: „природата създаде, природата направи или пък: „всичко е плод на случайност“. С други думи, природата е едновременно и творец, и творение. Такива размишления са равносилни на глупавия израз: „Часовникът е едновременно и часовникар“. Това идва да покаже, че създателите на диалектическия материализъм вярват в чудеса, много по-големи от онези, описани в Библията. Напълно прав е древногръцкият философ-материалист Демокрит, който казва: „Хората са измислили идола на случайността, за да прикриват с него собствената си неразсъдливост“.

Преди години френският астроном Баланд заявил по време на лекция: „С моя телескоп аз претърсих цялата Вселена и никъде не намерих Бога“. Тогава един от присъстващите станал и казал: „И аз отворих моя часовник и не видях в него часовникар!“.

3. Цел, хармония и закономерност в природата

Човешката логика е устроена така, че след като открие първопричината в творението, не спира дотук, но отива по-нататък - търси целта на всичко. Човек се стреми да открие цел във всяко явление. И той открива, че както в макрокосмоса, така и в микрокосмоса цари абсолютна целесъобразност, хармоничност и закономерност в протичането на природните явления. А всичко това предполага задължително съществуването на един висш разум, който не само е творец на Вселената, но е поставил цел и закони, гарантиращи нейното хармонично функциониране.

В потвърждение на това ще хвърлим един бегъл поглед върху някои поразителни прояви на природата:

- Знаем, че при охлаждане телата се свиват. Странно изключение е охлаждането на водата под 4° - тя се разширява, благодарение на което животът в световните водни басейни се запазва. Водородът гори, а кислородът поддържа горенето. Съединени в определено съотношение, от тях се получава вода, която гаси огъня. Каква гениалност! Едва ли това е случайно!

- Слънцето на повърхността има 6000°, а във вътрешността 6 милиона; Луната е на 384 000 км от Земята. Нашата слънчева система се върти около оста на Галактиката със скорост 260 км/сек, а Земята около оста си със скорост 1600 км/час. Ако във всички тези стойности имаше само едно отклонение от 1/1000 до 1/100, то животът на Земята не би бил възможен. Каква закономерност, целенасоченост и хармония! Случайността е изключена.

- Поразителна е хармонията и целесъобразността в биологичния свят - от молекулярно-органелно до организмово ниво. Всяко едно минимално отклонение в това отношение застрашава живота. Законите на генетичната информация, определящи хода на развитие на индивида и вида, абсолютно изключват случайността. А пречудната област на инстинктите в света на животните буди не само нашето възхищение, но много от откритията и изобретенията човек е плагиатствал оттук.

Всички тези примери показват само едно: устройството и взаимодействието на целия този макро- и микрокосмос може да бъде дело единствено на едно разумно и всемогъщо Същество. Така ни задължава да мислим и железният закон на логиката: „Следствието не може да бъде по-голямо от Причината“.

4. Нравственият закон има свой Законодател

Освен съзнание и знание човек притежава и усета за нравствената стойност на поведението си. Този нравствен закон, или морал, е присъщ единствено на човека. Моралът не е продукт на волята на човека; той не е плод на нрави, обичаи, навици, традиции или съответна култура. Моралният закон е сила, която действа вътре в човека, има власт над човека и е независима от човека. Понятно е, че моралът сред различните народи приема през вековете многовидни багри, наблюдават се различностепенни отклонения. Причините са различни.

Самото съществуване на нравствен закон у нас, който ние не съставяме и който нямаме право да престъпваме безнаказано, говори за Законодател, Който е личност, защото само личност може да твори закони. Всеки закон, създаден от човек, може да се отмени от човека или поне може да бъде заобиколен. Но моралният закон рано или късно търси удовлетворение чрез наказание или награда. **Съвестта** като строг пазител на морала не оставя на мира жертвата си. Гласът на съвестта може да бъде заглушаван по различни начини (алкохол, развлечения, удоволствия, наркотици и пр.), но той не може да бъде унищожен.

В този смисъл с пълно право борецът за човешки права Мартин Лутър Кинг заявява: „Ако ще трябва да има мир на земята, трябва да имаме един морал, лежащ в основите на творението, и да вярваме, че всяко същество зависи от тези морални основи. Явно е, че само тогава можем да обуздаваме себе си и да поставяме силите си в услуга на доброто, като не забравяме, че един ден ще трябва да отговаряме пред Бога за делата си“.

5. ЧОВЕКЪТ - доказателство за съществуването на Бога

Изключителната сложност в структурата и функциите на човешкия организъм, душевният мир на цялостната човешка личност, морално-етичните ценности, както и безграничният стремеж на човешкия дух за опознаване същността и закономерностите на природата и за търсене на връзка със Свръхестественото - всичко това определя човека като най-висшето същество в природата и поставя закономерно въпроса: Може ли човек в тази си комплексност да бъде плод на сляпата случайност?

Нямаме възможност да вземем цялостно отношение по този въпрос, но като пример ще хвърлим само един общ поглед върху строежа и функциите на отделната клетка в човешкия организъм с оглед да видим дали тази изключителна сложност е съвместима с понятието „случайност“. **Клетката** е най-сложната структура, която познава човек. Всяка отделна клетка е микровселена, която съдържа трилиони молекули, които изграждат огромно количество сложни структури (клетъчни органели), осъществяващи вериги от биохимични реакции, комуникации и управление не само на самата клетка, но и с всички останали клетки на организма, изграден от около 100 000 милиарда клетки. И всичко това протича с една изключителна закономерност, хармоничност и целенасоченост, осъществяваща се от закодираната в ДНК-молекулите генетична информация. ДНК-молекулата се уподобява на свръхмоощен компютър. Нервните клетки в човешкия мозък (около 100 милиарда неврони) са в състояние да извършат 1 трилион изчислителни операции за една секунда, или 100 милиона пъти по-бързо от най-бързия съвременен компютър. Двойноспиралната ДНК-молекула е материалният носител на човешкия геном, състоящ се от около 100 000 отделни гени, изградени от 3 милиарда генетични букви, чиято кодова последователност определя специфичността на отделните гени. Тук е и най-високата концентрационна плътност на материята, известна в природата. Тази най-висша, най-съвършена и най-ценна форма на организация на материята е носител на генетичната информация, която има кодова изява, представлява кодова система.

900 учени от 40 държави на света в продължение на 15 години успяват да открият (декодират) 3 на сто от последователността на генетичните букви на човешкия геном в

ДНК молекулата. Каква огромна интелектуална енергия бе необходима, за да се изучи една съвсем малка част от човешкия геном!

Закономерно е да попитаме: Каква интелектуална енергия, каква мъдрост е била необходима за създаването на този геном?

Математичните закони на информатиката абсолютно и категорично изключват участието на момента „случайност“ в изявата на генетичната информация. Вероятността да възникне случайно ген, който е част от генетичния материал, е равна на единица с 600 нули. Математически това е невъзможно. Неизменчивостта на генетичния код е един от многото неразрешими въпроси на еволюционната теория. Тогава остава другата и единствена алтернатива: генетичният код трябва да има друг, нематериален Източник, защото самата наука информатика казва, че генетичната информация не е материална, а духовна величина. И ако приложим всеизвестния закон, че „следствието не е по-голямо от причината“, става ясно, че Източник на информацията трябва да бъде изключително интелигентно Същество, което ние наричаме Бог.

8. Безсмъртие на човешката душа

Въпросът за безсмъртието на човешката душа и за съществуването на Бога са основата, върху която се гради мирогледът на всяка личност.

Ние ще се опитаме по пътя на логиката, мъдростта на вековете, както и опита на велики люде да представим в схематична форма някои от **основанията относно безсмъртието на човешката душа**. Понятно е, че при всички тези разсъждения ще се придържаме към християнския възглед по този въпрос.

На първо място, за да говорим за безсмъртие на човешката душа, трябва да си отговорим на въпроса какво представлява душата, каква е нейната същност и измерения, как се изявява тя? Или изобщо - съществува ли душата като понятие, като феномен? Знаем, че днешният атеистично-материалистичен начин на мислене игнорира съществуването на такава една духовна субстанция или пък я третира като продукт на материята, който чрез сетивните органи и съответните центрове в нервната система отразява свойствата на окръжаващия ни свят. Разбира се, всичко това са въпроси, които са обект на други научни дисциплини - на психологията, логиката, философията и богословието.

Според християнската вяра човекът е триединно същество, съставено от дух, душа и тяло. **Духът** е източник, същност и изява на живота, **тялото** е материалната съставка на човешкото триединство. **Душата** е третата съставна част на същността на човека. Тя е център на нашата личност, на човешкото съзнание. Тя е онзи елемент у човека, който действа, разсъждава, чувства, сравнява, вярва и се стреми към истина, добро, съвършенство. Душата е носител на човешката съвест. Чрез нейните качествени изяви човек се отличава от останалия биологичен свят. В нея се корени и религиозното чувство у човека, на нея е дарена свободата на волята и още нещо много важно - там трябва да търсим чувството за отговорност, което е изключително важен отличителен белег на човека от останалия животински свят. Самата душа има **триединна същност**: ум, чувство и воля. Оттук става ясно, че душата концентрира в себе си и ценностната система, която е обект на настоящото пособие. Духът е вечен, тялото

временно, а душата безсмъртна. Тялото е носител (съсъд) на духа и душата, но те не са ограничени в категориите на пространството и времето. Това показва, че ако разглеждаме явлението „човек“ от позицията на философската категория „време“, той обединява в себе си временното, безсмъртното и вечното. Библията учи, че при смъртта на човека тялото отива там, откъдето е взето (земята), духът там, откъдето е дошъл (при Бога), а душата се явява при Бога, за да даде отчет за земния си живот. И това е напълно логично, а и справедливо, тъй като човек с цялостната си личност (ум, чувство и воля) е имал възможността, докато е бил на тази земя, да формира своя живот в едно или друго направление. И нещо повече, тъй като биологичният живот на човека се разглежда като еднократен и неповторим дар от Бога. Естествено е, че след като този живот отmine, личността трябва да даде отчет на Този, Който е дарил живота, т.е. на Бога. Християнството не приема източните философско-религиозни системи за реинкарнация (прераждане).

Съвременната бионика и информатика разглеждат феномена „живот“ също в триединен аспект. Тези модерни дисциплини доказват по научен начин, че животът се състои от три абсолютно задължителни компоненти: материя, енергия и информация. Тази позиция на днешната наука напълно хармонира с християнския възглед за триединството на човека - факт, който е мощно доказателство за достоверността на библейската информация.

Основания за безсмъртието на човешката душа

1. **Вярата в безсмъртието на душата** е всеобщо разпространен факт. Тази дълбоко вкоренена в съзнанието на човека вяра съществува независимо от факта на смъртта, пред която е изправен ежедневно човек.
2. **Смъртта е един страшен факт.** Никое същество не се отвращава от смъртта така, както човекът. Това отвращение на човешкото естество към преходността показва, че в човека е заложено желанието за безсмъртие, че човек всъщност не би трябвало да умре. Ако смъртта беше нещо естествено, нещо природно, нямаше да я преживяваме така трагично. Това показва, че смъртта е нещо неестествено, нещо противоположно на човешкото битие.
3. **Остаряването** е в пълен контраст с инстинкта за самосъхранение. Нима човекът като венец на творението е принуден да води живота си в постоянно противоречие и в края на краищата да стане жертва на това противоречие?
4. Природата е изключително **пестелива** със своите ценности и **хармонична** в своите закономерности. Това наблюдаваме навсякъде в неодушевените и биологичен свят. Та нима Творецът е подложил своето най-висше творение - човека - на разруха и нехае за най-висшата негова ценност - душата?
5. В човека е вродено едно **непреодолимо желание за живот**. Човек иска да надживее себе си. Той търси всевъзможни начини да остави нещо след себе си. Така можем да си обясним обичта на родителите и тяхната радост от децата и внуците им.
6. Знаем, че в продължение на 8-10 години човешкото тяло коренно се обновява. Ние ставаме нови, но не ставаме други. У нас е останало нещо, което не подлежи на

изменение. Качествената изява **на свойствата на човешката душа** в края на биологичния живот на индивида показва, че тя надживява своя материален носител.

7. Известният гръцки историк Плутарх (46-126 г.) пише: „Ти можеш да срещнеш при пътешествията си общества без крепости, без писменост, без управление, без домове, без монети, без театри, без спорт. Но **никой досега не е видял общество без Бог**, без жреци и без молитви, без оракули, без религиозен култ и без жертви". **Универсалният характер на религията** задължително предполага съществуването на безсмъртен компонент в човешката същност. Това е душата, чрез която се осъществява комуникацията със свръхестественото.

8. Огромното изобилие на **различни форми на суеверие и езичество** днес (гадатели, ясновидци, окултисти, баячки, спиритисти, сатанисти, фанатизирани религиозни елементи и т.н.) е също едно доказателство за съществуването на нематериална, безсмъртна субстанция в човешката личност. Чрез посредничеството на медиуми тази субстанция е в състояние да комуникира със свръхестествени форми на битието.

9. Наблюденията на умиращи хора, както и на реанимирани от клинична смърт показват едно поразително сходство: всички свидетелстват, че със своята личностна субстанция (душата) виждат, усещат, чуват и, което е особено впечатляващо, разпознават отдавна починали техни близки и познати.

10. Психологията изобилства с описания на хора, намиращи се **пред лицето на смъртта**. Ето какво пише един английски офицер в спомените си от Първата световна война: „Многобройните мои наблюдения потвърждават факта, че хора близо до вратата на смъртта са виждали ясно миналите си злодеяния... Последните думи на такива винаги са били: „Боже, прости ми, Боже, помогни ми!“... Смъртно раненият войник се моли в окопа за опрощение на греховете си, моли се на Създателя да бъде милостив в присъдата си". Ето и предсмъртните думи на великия немски поет атеист Хайнрих Хайне: „Умирам с вяра в Бога ... и моля Неговото милосърдие да помилва безсмъртната ми душа... Разкайвам се, че съм писал в моите съчинения за духовните неща без нужното уважение." В предсмъртното завещание на северновиетнамския диктатор Хо Ши Мин било написано: „Аз отивам там, за да се срещна с другарите Маркс, Енгелс и Ленин". Защо е всичко това, ако безсмъртната душа не продължаваше живота си и след смъртта на тялото?

11. От химията знаем, че както живото, така и мъртвото тяло са изградени от същите съставни химични елементи. Разликата между живото и мъртвото е биологичната форма на движение на материята, което биониката нарича **информация и енергия**, а християнството - **живот и душа**. Това са идентични субстанции, които напускат материята. И ако според първия закон на термодинамиката в природата нищо не се губи, а се трансформира в друга форма на съществуване, то информацията и енергията (респективно животът и душата), напускайки материята, продължават съществуването си в друга изява на битието.

В заключение малка извадка от един разказ:

„Две семейства на банкови чиновници са поканени на вечеря в дома на един християнин. В хода на разговора домакинът пита своите гости: „Според вас кое е по-

важно - парите или животът? - Разбира се, животът, бил техният единодушен отговор. Добре тогава, продължил домакинът, ако за парите, това по-малоценно нещо, се иска такава строга отчетност, мислите ли, че Този, Който ни е дал живота, няма да потърси един ден от нас отчетност за живота, за времето, с което разполагаме днес?".

А нашият безсмъртен Пенчо Славейков изразява тази истина така:

Смъртта завършва земния живот

Зад него ново битие настава.

И то на нашите дела е плод.

Така урече Бог и Богу слава.

9. Молитвата

Християнството учи, че Бог е съвършена личност, с която човек може да общува. Бог изявява Своята воля към човека или в писмена форма (чрез Библията), или в директно общение с него. Чрез първата форма на комуникация Бог предава на човека Своите заповеди, които човек има свободата да изпълни или да отхвърли. Тези богооткровени заповеди са основата на християнската етика.

Втората (директна) форма на общение на човека с Бога Библията нарича молитва. В този урок ще разгледаме някои съществени психологически и библейски основания за **молитвата**, нейната същност и изява.

1. На първо място молитвата е **задължителен компонент на всяка религия**. Това изразява и самата дума „религия“, която означава „обратна връзка, комуникация, общение“, т.е. чрез молитвата човек общува със свръхестественото. Съвсем друг е въпросът за характера на свръхестественото, с което човек общува. Знаем, че всяка религия има претенциите, че тя е единствено вярната. Тест за достоверност на обекта на богопочитание е богооткровеният характер на вярата и максималното редуциране на външно-ритуалната форма на това богопочитание, с оглед тя да не измества молитвата. В това отношение християнската вяра няма равна на себе си.

2. Християнството като **единствено богооткровена религия** предполага задължително обект за реализация на Божието общение. Този обект е човекът. Цялата Библия не е нищо друго, освен изява на същността и волята на Бога, както и Неговия план за спасението на човека. И съвсем естествено е човек да има пълното право да изяви своето отношение към тази божествена стратегия. Това се реализира по пътя на молитвата. В Библията Бог дава Своите заповеди, които са в основата на християнската етика. Но Бог очаква да чуе и волята на човека, към когото са отправени тези заповеди. Това човек върши чрез молитвата.

3. Основата на християнството се състои в думите: „**Бог е любов**“. В Библията четем: „Защото Бог толкова обикна света, че отдаде Своя Единороден Син, та всякой, който вярва в Него, да не погине, а да има живот вечен“. Естествено е, че тази

божествена любов (агапе) трябва да има свой обект. И този обект е човекът, който може да приеме или да отхвърли тази любов. Това се осъществява чрез молитвата.

4. Християнството определя като най-важна от всички заповеди **любовта към Бога** и на второ място **любовта към ближния**. Христос казва на един млад човек: Възлюби Господа Бога твоего с всичкото си сърце, всичката си душа, и с всичкия си разум: тази е първа и най-голяма заповед; а втора, подобна ней, е: възлюби ближния си като себе си; на тия две заповеди се крепи целият закон" (т.е. цялото християнство). А любовта винаги изисква живи, лични отношения към този, когото обичаме. И в отношението ни към Бога тази любов намира израз в молитвата.

Безусловно принципът на християнската любов е фундаментът, върху който се гради цялата християнска вяра и етика. А това означава, че тази християнска любов е **единственият тест**, по който може да се установи доколко християнската вяра на отделния човек е истинска, консумативна или лицемерна.

5. Психологията учи, че общението между две личности предполага **равноправие** между общуващите личности като условие за хармонията на това общение. В областта на религията човек реализира тази комуникация чрез молитвата. Нещо повече, стремежът на човека да търси такова общение е едно много мощно доказателство за съществуване на нещо свръхестествено, с което човек желае да комуникира.

6. Християнството учи, че Бог се интересува от човека и особено от онези, които Го познават и вярват в Него. Той познава тези хора по име, с обич им известява волята Си и се радва, когато те откликват на тази Негова обич. А това те могат да сторят чрез молитвата. И не само това - те имат правото да споделят с Бога всичко онова, което ги вълнува - своята благодарност, радост, грижи и проблеми, както и проблемите на своите ближни и тези на целия свят. Това християнинът има право, дори е задължен да върши. Това се осъществява чрез молитвата.

7. Молитвата, като задължителна част от живота на християнина, може да бъде практикувана при едно изключително важно условие, което сам Христос поставя: **„...иди първом се помири с брата си... и с противника си"**. Всякаква друга форма на „молитва", без изпълнение на това условие, е лицемерие, самозаблуда и подигравка с Бога. Това условие се явява и като важен тест за качеството на християнина.

Това условие показва неразривната връзка на молитвата с християнските ценности на морал и етика. Добротворството трябва да има своята мотивация и цел. Мотивацията на християнина е личното взаимоотношение с Христа, както и съпричастност към учението и спасителното Му дело.

8. Мнозина разглеждат молитвата единствено като просия от Бога. Тя може да бъде и такава, но нейната **мотивация, същност и цел не са такива. Библията определя молитвата като среща и общение между Бога и човека**. При тази среща човек информира Бога за всичко онова, което го вълнува. Библията ни уверява, че Бог чува всичко, за което ние Го информираме - нашето преклонение, обич и благодарност към Него, молба за опрощение на греховете ни, изразяване на нашите болки, планове и радости, нашите проблеми и потребности, както и за проблемите на нашите ближни и враговете ни. И не само че **Бог чува всичко това**, но Той се радва на това общение

и винаги отговаря на нашите молитви по най-добрия начин. В молитвеното общение между Бога и човека трябва да бъде включена цялостната душевна същност на човека - **ум, чувство и воля**. Поради това молитвата е предимно волеви акт и не е задължително да има винаги словесно изражение. Въз основа на всичко това молитвата никога не е монолог.

9. Молитвеното общение изисква от човека както вътрешно благоговение пред Бога, така и външно благоприличие в облекло, поведение, словоизражение и съобразяване със средата, в която човек се намира. Представете си, че имате среща и разговор с държавния глава на нашата страна или с друга високопоставена личност - как бихте се явили пред тях и как бихте се държали с тях? А при молитвата ние имаме среща и общение с Твореца на Вселената, с Бога... И друго нещо, което човек винаги трябва да има предвид при молитвата - цялата ни душевна същина е открита за Бога, Той вижда мислите и чувствата ни и нищо в нас не е укрито от Неговите очи. А това е особено важна предпоставка за създаване на надежда и пълно доверие в Бога при молитвата, без което доверие и надежда тя губи своя смисъл.

10. В молитвеното си общение християнинът има свободата да се моли или свободно със собствени думи, или чрез молитви-образци. В оставената ни от Иисус Христос Господня молитва „**Отче наш**“ се съдържа всичко, за което християнинът трябва да моли. Църквата е изработила и молитви-образци, използвани от християните и от духовенството при различни поводи.

Един съвременен богослов с основание пише, че личното израстване в християнската вяра се гради на четири основни стълба: Словото Божие, молитвата, общението между вярващи християни и благовестие с добротворство.

Библията и историята на християнската Църква свидетелстват за силата и въздействието на молитвата върху отделната личност и съдбата на цели народи. Това е дало основание на един знаменит светец да каже:

„Молитвата движи ръката, която движи света“.